

Нові можливості

для громадян України заощаджувати кошти на власну пенсію

Гері ГЕНДРИКС, Керівник відділу пенсійного реформування Проекту "Розвиток ринків капіталу", що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID)*.

Сьогодні недержавні пенсійні фонди (НПФ), що функціонують в Україні і учасниками яких є вже 456 тис. 900 осіб, акумулювали пенсійних активів на загальну суму 552,1 млн. гривень.

Немає нічого дивного у тому, що на даний час участь у недержавних пенсійних фондах бере лише незначна частина дорослого працездатного населення України. Українські працівники не мають довіри до фінансових закладів, зокрема банків, а діяльність НПФ їм ще менш відома і зрозуміла, ніж діяльність банків. Крім цього, більшість українців мають мало коштів, якими можна розпорядитися на власний розсуд після сплати всіх обов'язкових та комунальних платежів. Практично, усі отримані доходи йдуть на фінансування поточних потреб працюючих осіб та членів їхніх сімей. Отже, у них мало що залишається на чорний день, а на пенсійні заощадження не залишається практично нічого.

В інших країнах світу, де існує можливість участі у добровільних пенсійних планах, приватна пенсія (із НПФ) зазвичай і є тим чинником, від якого залежить розмір Вашої пенсії, – або Ви відчуваєте себе забезпеченою людиною після досягнення пенсійного віку, або пенсії вистачає лише на найнеобхідніше. У майбутньому це становище стосуватиметься українців такою ж мірою, як і американців, 50% яких є учасниками приватних пенсійних фондів. Однак, сьогодні скептичне ставлення українців до НПФ виправдане. Прошло вже п'ять років після початку роботи недержавних пенсійних фондів в Україні, однак, досі вони ще не досягли рівня розвинених фінансових установ.

Навіть сьогодні залишається відсутнім ключове законодавче підґрунтя для функціонування НПФ, яким можна довіряти. Надзвичайно важлива умова діяльності НПФ – відповідальність осіб, які управляють його роботою, а найперше, членів Ради недержавного пенсійного фонду. В інших країнах особи, які обіймають такі відповідальні посади, несуть персональну відповідальність за наслідки роботи адміністраторів НПФ та компаній з управління активами НПФ. За неналежне виконання посадових обов'язків директори (члени Ради) несуть персональну матеріальну відповідальність. В Україні ж цього досі нема.

Більше того, часто неможливо навіть встановити факт неналежного виконання ними своїх обов'язків. НПФ та обслуговуючі їх компанії мають розкривати інформацію про своїх власників – бенефіціаріїв та осіб, що реально контролюють їхню роботу. Наприклад, за законодавством, функція щодо зберігання активів пенсійного

фонду передається незалежному зберігачу. Однак, у зв'язку з тим, що від зберігача не вимагається довести свою незалежність, так званий "незалежний" зберігач може насправді перебувати під контролем засновників такого фонду, адміністратора або компанії, що управляє активами НПФ.

Безпосереднім наслідком таких прогалин у законодавстві є слабка нормативна база і високий ризик маніпулювання, що може призвести до фінансових збитків для учасників. Регулятори повинні мати відповідні повноваження для регулювання, достатні знання та досвід для ефективного використання цих повноважень та дотримуватися найвищих стандартів діяльності, результатом чого буде можливість забезпечити належний нагляд за діяльністю пенсійних фондів, щоб змусити їх виконувати своє основне призначення – діяти виключно в інтересах учасників фондів.

Ні ДКЦПФР, ні Держфінпослуг не є політично незалежними або фінансово автономними – а у країнах – членах ЄС та інших країнах світу – це безумовна вимога. Регулятори пенсійного ринку ще не мають потрібного досвіду роботи на цьому ринку, і їхні працівники отримують невисоку заробітну плату. Найкращі з спеціалістів максимум через п'ять років знаходять собі краще оплачувану роботу у приватному секторі.

Разом з цим, не всі нинішні недоліки викликані прогалинами у чинному законодавстві, відсутністю історичної традиції або надмірними апетитами осіб, які засновують та обслуговують НПФ. Може бути справді складно визначити вартість активів НПФ за поточними ринковими цінами, а для самих НПФ може бути складно виконати вимоги регулятора щодо диверсифікації активів. Фінансові ринки повинні перейти на міжнародні стандарти і стати прозорими, без чого неможливо підвищити їхню ліквідність та закласти підвалини для створення нових фінансових інструментів.

Виправити найбільш очевидні прогалини у роботі НПФ буде нескладно. Для цього необхідно здійснити заходи, які давно відомі з міжнародної практики. Однак, зрушити справу з місця для налагодження роботи НПФ в Україні як надійного способу заощадження громадянами коштів на власну пенсію мусять не регулятор, Верховна Рада або Кабінет Міністрів. Це повинні зробити самі НПФ і ті особи, які можуть на законних підставах отримувати винагороду, в разі успішної роботи цих фондів. Зміни у даному напрямку відбудуться лише тоді, коли НПФ та особи, що отримують винагороду від їхнього функціонування, візьмуть цю відповідальність на себе. ▀

*Думки, викладені в цій статті, є власними думками автора і не обов'язково співпадають з думками USAID або Проекту USAID "Розвиток ринків капіталу".